

САМОСТІЙНА РОБОТА ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У ВИВЧЕННІ ТЕКСТІВ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ: ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ

FEATURES OF THE ORGANIZATION OF INDEPENDENT WORK OF FOREIGN STUDENTS IN THE STUDYING OF PROFILE ORIENTED TEXTS

У статті розглядаються особливості організації самостійної роботи іноземних студентів у вивченні текстів за професійним спрямуванням. Аналізуються завдання, які постають перед викладачами мовних дисциплін, що працюють з іноземними студентами. Розглядаються думки різних дослідників цієї проблеми. Визначаються прийоми проведення самостійної роботи в технічному ВНЗ та подається опис вправ для формування й розвитку дискурсивного мовлення іноземних студентів під час вивчення текстів за професійним спрямуванням. Матеріали статті можуть бути використані для позааудиторної роботи з іноземними студентами, що навчаються в Україні.

Самостійна робота розглядається в статті як необхідна форма навчальної діяльності студентів та ефективний спосіб навчання. Самостійна робота студентів в умовах кредитної системи є одним із найважливіших складників навчальної роботи у вищій школі. Її мета – виробити творчу особистість, здатну до саморозвитку, самоосвіти, інноваційної діяльності не лише під час навчання в університеті, а й протягом усього життя: сучасна людина повинна навчитися сприймати та аналізувати велику кількість нової інформації, оцінювати це критично і вміти аналізувати.

У статті наголошується, що активізація самостійної роботи студентів є одним із головних напрямів перебудови вищої освіти в Україні, її національної стратегії, модернізації освіти та підвищення якості професійної підготовки. Крім того, у статті висвітлено вимоги сучасних підручників до текстів для самостійного вивчення та проаналізовано систему вправ для наукових текстів і прикладів завдань для самостійної роботи з профільним текстом для іноземних студентів першого курсу. Особлива увага приділяється причинам, які перешкоджають ефективності самостійної роботи іноземних студентів.

Ключові слова: вища освіта, самостійна робота, самоосвіта, тексти професійного спрямування, іноземні студенти.

The article discusses the features of the organization of independent work of foreign students in the studying of profile oriented texts. The challenges that arise before teachers of linguistic disciplines working with foreign students have been analyzed. The views of various researchers of the problem are considered. The methods of conducting of independent work in a technical college are defined and exercises for the formation and development of discursive speech of foreign students in the process of studying of profile oriented texts are described. Materials of the article may be used for extracurricular activities for foreign students studying in Ukraine.

Independent work is regarded in the article as a necessary form of student learning activities and an effective way of learning. Independent work of students in conditions of the credit system is one of the most important components of the educational work in higher education. Its aim is to develop a creative personality that is capable of self-development, self-education, innovative activities, not only while studying at university, but throughout life: modern person must learn to perceive and analyze a large amount of new information, evaluate it critically and be able to analyze.

Activation of the independent work of students is one of the main directions of the restructuring of higher education in Ukraine, its national strategy for the modernization of education and improving the quality of vocational training. The main objective of learning Russian as a foreign language in universities Ukraine is a creation of individuality of the specialist who is able for self-improvement and self-education.

Furthermore, the requirements of modern textbooks for the texts for self-studying are highlighted and the system of exercises for scientific texts and examples of tasks for independent work with the profile oriented text for foreign students of the first course are analyzed in the article. Particular attention is paid to the reasons that hinder the effectiveness of independent work of international students.

Key words: higher education, self-studying, independent work, profile oriented texts, foreign students.

УДК 659.13:[338.48.378]

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-18-3-19>

Рязанцева Д.В.,

канд. філол. наук,

доцент кафедри мовної підготовки

Харківського національного

автомобільно-дорожнього університету

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Самостійна робота студентів в умовах роботи за кредитно-модульною системою є однією з найважливіших складових частин навчальної роботи у вищому навчальному закладі. Її метою є формування творчої особистості, яка здатна на саморозвиток, самоосвіту, інноваційну діяльність не лише під час навчання в університеті, але й протягом усього життя: сучасна людина повинна навчатися сприймати та аналізувати великий обсяг нової інформації, критично ставитися до її оцінки, вміти аналізувати. Сьогодні активізація самостійної роботи студентів є одним з основних напрямів перебудови системи вищої освіти в Україні, її дер-

жавної стратегії з модернізації освіти і підвищення якості професійної підготовки фахівців. Серед основних цілей навчання російської мови як іноземної у ВНЗ України є процес формування творчої особистості фахівця, здатного до самовдосконалення і самоосвіти.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Питання організації самостійної навчальної діяльності студентів в умовах кредитно-модульної та рейтингової систем були об'єктом дослідження як вітчизняних (А. Алексюк, О. Біда, Н. Бойко, В. Буряк, С. Вітвицька, Л. Волошко, В. Козаков, В. Король, О. Кучерявий, І. Левіна, П. Лузан, О. Савченко, М. Степко, В. Тюнін, М. Фібула, Я. Януш та інші),

так і зарубіжних учених (В. Андреев, В. Беловолов, І. Зимна, Б. Єсіпов, А. Козакова, Н. Коряковцева, Л. Кузнєцова, П. Лепін, І. Лернер, М. Махмутов, П. Підкасистий, Л. Холіна, Т. Hill, R. Westbrook, Н. Weirich та інші).

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Як свідчить аналіз науково-педагогічної літератури, серед методистів, викладачів ВНЗ та науковців відсутній єдиний погляд на те, що розуміється під самостійною роботою, немає єдиного визначення цього поняття, не окреслено функції і види самостійної роботи, шляхи підвищення ефективності самостійної роботи, а особливо – шляхи підвищення ефективності самостійної роботи іноземних студентів. Водночас у сучасній педагогічній літературі відсутні методичні розробки та матеріали для самостійної роботи іноземних студентів, які навчаються в технічних ВНЗ на основному та завершальному етапі навчання, які б відповідали їхнім потребам і забезпечували реалізацію мовленнєвої діяльності на професійному рівні. Отже, питання організації самостійної роботи під час вивчення текстів за професійним спрямуванням розглядалося фрагментарно й досі залишається дискусійним.

Мета статті. З огляду на вищезазначене сформульована мета статті, яка полягає в теоретичному обґрунтуванні прийомів проведення самостійної роботи у немовному ВНЗ та описі систем вправ для формування й розвитку дискурсивного мовлення іноземних студентів під час вивчення текстів за професійним спрямуванням.

Виклад основного матеріалу. Одним із найважливіших напрямів розвитку здатності студента самостійно здійснювати свою навчальну діяльність з оволодіння іноземною мовою є формування у нього оптимальних особистісних стратегій вивчення мови. Вони відображають культуру учіння, особливо культуру роботи над мовою. Н. Болюбаш та І. Латунов визначають стратегії вивчення мови як предметні та розумові дії, які суб'єкт навчання застосовує з метою розширити свою іншомовну компетенцію, й розрізняють три групи стратегій навчання: 1) метакогнітивні стратегії, за допомогою яких суб'єкт навчання планує, готує й контролює свою навчальну діяльність, аналізує власні успіхи; 2) когнітивні стратегії, наприклад здогадка щодо значень слів із контексту, повторення задля кращого запам'ятовування, наведення прикладів, створення аналогій до вже знайомого знання, заучування напам'ять термінів, ключових понять; 3) соціально-афективні стратегії, за допомогою яких студенти взаємодіють під час обміну інформацією, реагування на проблему або під час прохання щодо пояснень [1, с. 81]. З огляду на те, що в сучасному суспільстві інформаційний простір зазнає дуже швидких змін, система освіти

повинна готувати фахівців, здатних динамічно як обробляти, так і «виробляти» нові за змістом знання. Тому сучасний контекст навчання з фаху поряд із розвитком фахових і професійних компетенцій включає також і розвиток компетенцій комунікативних, методичних і соціальних. Ключовими елементами вищезазначених компетенцій є стратегії учіння, найважливішою з яких є самостійне читання іноземними студентами текстів за професійним спрямуванням. Значуща роль у самостійному вивченні текстів за професійним спрямуванням відводиться таким елементам: використанню інтернаціоналізмів, власних назв, числівників, символів, виділень іншим шрифтом та ілюстрацій як «ключів» до розуміння; опорі на фахові знання, на структуру тексту; складанню нотаток під час читання; розпізнаванню стилів читання; розподілу тексту на сенсоутворюючі частини, відокремленню в них головної та другої інформації; зверненню до словника лише у разі, коли контекст не дає змоги здогадатися значення слова.

З огляду на вищезазначене зауважимо, що метою самостійної роботи іноземних студентів у вивченні текстів за професійним спрямуванням є «... розвиток творчих здібностей та активізація розумової діяльності, формування потреби безперервного поповнення знань, здобуття глибоких і міцних знань» [5, с. 191]. Більшість дослідників (В. Козаков, Л. Кузнєцова, П. Лепін, В. Олексенко, П. Підкасистий) погоджується в думці, що для самостійної роботи іноземних студентів авторам підручників слід пропонувати будь-яку закінчену в смислово-відношенні частину навчального посібника або текст із спеціальною розробкою до них. Розробку повинен забезпечувати методичний апарат, що містить постановку завдань і орієнтовну основу; завдання для перевірки вивченого матеріалу; матеріал для контролю. Навчаючи студентів роботи з текстом, важливо використовувати такі засоби для самостійної роботи: пам'ятки, рекомендації, інструкції, моделі, схеми. Ці засоби самостійної роботи позначають мету й умови роботи, пропонують оптимальну послідовність дій з осмислення прочитаного. Зміст цих завдань залежить від характеру текстового матеріалу, а також від рівня підготовленості студента до самостійної роботи з тим або тим текстом за професійним спрямуванням.

Система вправ до наукових текстів має бути побудована за принципом «від простого до складного» і складатися із завдань, що включають:

- завдання на пошук одиниць смислової інформації тексту;
- завдання на скорочення тексту;
- завдання на інтерпретацію прочитаного.

Л. Субота наводить такі приклади завдань для самостійної роботи з текстом за фахом іноземних

студентів I-го курсу: «1) виділення в тексті суттєвої інформації і скорочення деталей, які не несуть вагомого інформаційного навантаження; 2) розділення тексту на смислові частини, запис основної інформації смислових частин у формі (простого, складного, тезисного) плану; 3) зіставлення складеного плану з виділеними смисловими частинами; 4) визначення ключових понять, спираючись на інформацію тексту; 5) складання схеми на основі прочитаного тексту; 6) підготовка повідомлення за складеною схемою, планом тексту; 7) виконання тестових завдань із читання за чітко визначеними часовими обмеженнями; 8) виконання завдань у тестовій формі для поточного, модульного, підсумкового контролів із читання за фахом [5, с. 190].

Викладачам, що працюють з іноземними студентами, слід пам'ятати, що більшість іноземних студентів не вмє самостійно працювати з науковими текстами, довідковою літературою, контролювати і оцінювати результати своєї діяльності, нерационально розподіляє і неекономно використовує час, відведений на самопідготовку.

Дослідники виділяють дві групи причин, що заважають результативності самостійної роботи. Одна з причин залежить від самого студента: недостатня готовність до праці, працьовитість, воля, активність, загальна підготовленість; інша – від викладача, організатора навчального процесу: переважаність студента аудиторними заняттями, відсутність контролю самостійної роботи, незабезпеченість навчальними посібниками і необхідною літературою.

Навички і вміння самостійної роботи в студентів формуються в результаті спеціально організованих завдань, що органічно включаються у навчальний процес. Велике значення має висока майстерність викладача, його керівництво пізнавальною діяльністю студента. Самостійна робота з боку студентів полягає в продуктивних відносинах із навчальним процесом за допомогою власної діяльності.

Самостійна робота, на думку В. Козакова, дає знання, переконання і забезпечує найбільш високий рівень засвоєння, саме тому ця форма роботи є, поза сумнівом, ефективною, практичною та продуктивною формою навчання у формуванні особистості студента [2, с. 112]. Самоосвіта є невіддільною частиною систематичного навчання

у ВНЗ, сприяє поглибленню, розширенню й міцному засвоєнню знань.

Висновки. Отже, самостійну роботу можна розглядати як обов'язковий вид навчальної діяльності студента і як ефективний спосіб навчання, незважаючи на складність і неопрацьованість багатьох її аспектів. Слід зазначити, що в підготовці іноземних студентів із навчання професійно-орієнтованого читання, важлива роль відводиться засобам контролю і самоконтролю. Поза сумнівом, активізація самостійної роботи сприятиме посиленню активності іноземних студентів у вивченні навчального матеріалу, підвищенню ефективності його засвоєння, формуванню вміння самостійно, систематично і методично правильно розширювати отримані знання, формуванню потреби в читанні літератури за фахом.

Репрезентоване дослідження не вичерпує всього кола питань, пов'язаних із самостійною роботою іноземних студентів, що зумовлює необхідність подальших досліджень виокремленої проблеми та розроблення методичних рекомендацій щодо поліпшення організації самостійної роботи студентів, комплексів навчально-методичного забезпечення самостійної роботи студентів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Болубаш Н.В., Латунов І.С. Самостійна робота студентів при навчанні їх іноземної мови професійного спрямування: навчальні стратегії. *Актуальні питання викладання іноземних мов у ВНЗ та самостійна робота студентів в умовах кредитно-модульної системи навчання* : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 16–17 квітня 2009 р. Харків : Вид-во НФаУ, 2009. 100 с. (Серія : «Наука»). С. 81–84.
2. Козаков В.А. Самостоятельная работа студентов и ее информационно-методическое обеспечение : учеб. пособие. Київ : Вища школа, 1990. 246 с.
3. Олексенко В.М. Реалізація інноваційних педагогічних технологій у підготовці фахівців у вищих технічних навчальних закладах: теорія і практика : монографія. Харків : КП Друкарня № 13, 2007. 280 с.
4. Пидкасистый П.И. Самостоятельная познавательная деятельность школьников в обучении. Москва : Педагогика, 1980. 326 с.
5. Субота Л.А. Самостійна навчальна діяльність іноземних студентів у вивченні текстів. *Вісник Запорізького національного університету* : зб. наук. ст. Серія : Педагогічні науки / голов. ред. Л.І. Міщук. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2012. № 1 (17). С. 188–191.